

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 ռուբլի, կես տարվանը 6 ռուբլի:
Առանձին համարները 7 կոպեկով:

Թիֆլիսում գրվում են միմյանի խմբագրատան մէջ:

Մեր հասցեն. Тифлиς, Редакция «Мшакъ»:
կամ Tiflis, Rédaction «Mschak»:

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ:

(բացի կիրակի և տոն օրերէն):

Հայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լիզուով:

Հարտարարութիւնները համարվում են իւրաքանչիւր բառին 2 կոպեկ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԱՌԱՋԻՎԱՅ 1895 ԹԻՒԱԿԱՆԻՆ

23-րդ ՏԱՐԻ

23-րդ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

ԳՐԱԿԱՆԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՐԱԳԻՐ

Կը հրատարակի թիֆլիսում, նոյն դիրքով, նոյն պրոգրամով և նոյն ուղղով:
Թե համար: Մենք ստանում ենք տեղական և արտասահմանային:

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ ԱՐԻՒՆԻ ՍԿՈՎԱՍԵ:

«ՄՇԱԿ» տարեկան գինը 10 ռուբլի է, կես տարվանը՝ 6 ռուբլի, ամսական՝ 1 ռուբլի:

«ՄՇԱԿ» գրվել կարելի է ԽՐԱՄԱՐԱՍՏԱՆԸ (Խաղարկայա և Բարոնակայա փողոցների անկիւն):
Կայտարարութեան ուրիշ քաղաքներէն «ՄՇԱԿ» գրվելու համար, և առհասարակ նամակներ և
ծրարներ ուղարկելիս, պէտք է դիմել հետևեալ հասցեով: ТИФЛИСЪ, Редакция «МШАКЪ», իսկ
արտասահմանային՝ Tiflis, Rédaction du journal arménien «MSCHAK»:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Թիւրքահայերի հարցը. Հատարակաց անունը.—
ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Կողմնակի սկզբունք. Նա-
մակ վերին-Ազգութիւն. Նամակ խմբագրութեան.
Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Ազգու-
թեան լուր. Լուրերու. Չինաստանական պատե-
րազմը. Նամակ Պարսկաստանից.—ՀԱՅԱՍՏԱՆԻՆ.
—ՅԱՅԱՍՏԱՆԻՆ.—ԲԱՆԱՍԻՐԱՎԱՆ. Մա-
տենագրութիւն:

ԹԻՐԻՔԱՎԱՅԵՐԻ ՀԱՐՑԸ

Թիւրքահայերի ծանր և լարված վիճակի
մասին և Պոլսի և Լոնդոնից հաղորդված
են մի շարք հետաքրքրական հեռագրեր, որ
ահա առաջ են բերում:

Լոնդոնից Պետերբուրգի լրագրողներին հե-
ռագրում են. «Կ. Պոլսից ստացված տեղե-
կութիւնները համեմատ, սուլթանը մի
յանձնաժողով նշանակեց, որը պէտք է
անյապաղ տեղի ունենայ և տեղի բնի այն խո-
ւրդիւնները, որ առաջ են բերել քիւրդերը
Հայաստանում»:

Լոնդոնից «НОВОСТИ» լրագրին հեռա-
գրում են, որ Անգլիան առաջադրութիւն-
ներ արաւ Բ. Կրանը Հայաստանում տեղի
ունեցող խառնակութիւնների և բռնու-
թիւնների առիթով:

«Բէյութի» գործակալութեան և Պոլսից
հեռագրում են. «Բրիտանական զեւապանի
եռանդուն առաջադրութիւնների պատճա-
ռով»:

ԲԱՆԱՍԻՐԱՎԱՆ

ՄԱՏԵՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Պրոֆէսոր Մարրի նոր աշխատու-
թիւնը:

Երիտաւարը գիտական Մարրը «Византийский
Временник» հանդէսի այս տարվայ երկրորդ
համարում գիտելի է մի ընդարձակ յօդուած, ա-
ռելի քան 40 մեծագիւր երեսներ, «Վանանի հա-
յոց նախնական պատմութեան մասին», որի մէջ
քննութեան է առնում Մովսէս Խորենացու պատ-
մութեան աղբիւրները, մասնաւոր հուշակատար
Մարաբանեան աղբիւրը:

Յօդուածի սկզբում պրոֆէսոր Մարրը համա-
ռօտիւ մէջ է բերում ֆրանսիացի հայագէտ Կար-
էիէրի վերջին ուսումնասիրութեան էական կէտե-
րը, որոնց վրա հիմնված կարբիէր Խորենացու
պատմութիւնը համարում է գրված 8-րդ դարից
առաջ, հակառակ մինչև այժմ ընդհանուր ե-

սով Բ. Կուրը յետ վերջին վանի բրիտա-
նական փոխ-Հիւպատոսի վրա բարդած մե-
ղադրանքները, որ իբր թէ նա, այսինքն
անգլիական փոխ-Հիւպատոսն էր զբոսն
Հայերին ապստամբելը»:

Պետերբուրգից «Новое Обозрение» լը-
րագրի թղթակիցը հեռագրում է նոյնմե-
րի 12-ից. «Լոնդոնից հեռագրում են
«Новое Время» լրագրին, թէ այսինքն
Հայաստանը մտադիր են գիմել խաղու-
հան խնդրելու, որ նա սուլթանին չը
նուիրէ ծնկակապի շքանշանը, մինչև որ
Թիւրքիայի հալածված հայերին բաւարա-
րութիւն չը տրվի»:

Պետերբուրգի նոյն լրագրից հաղորդում է,
որ անգլիական Հայաստանը միջնորդում
են, որպէս զի Անգլիան խնդրի Ռուսաս-
տանից միասին գործել հայկական հար-
ցում, կամ թէ չէ Անգլիան հրաժար-
վի 1878 թվ. անգլո-թիւրքական դաշ-
նադրէից»:

ՀԱՍԱՐԱՎԱՅ ՍՆՈՒՆԻՐ

Մի ժողովուրդի ֆիզիքական ոյժի գլխա-
ւոր հիմքը և պայմանը նրա սնունդն է:
Եթէ վատ է սնունդը, եթէ անբաւարար
են այն նիւթերը, որոնք ծառայում են
իրեն կերակուր, այն ժամանակ վատ, թոյլ
և անբաւարար է ֆիզիքական ամբողջ բա-
րեկեցութիւնը:

շած համոզման, թէ այդ պատմութիւնը գրված է
5-րդ դարի վերջերս» և. Մենարուի աշակերտ
Մ. Խորենացու ձեռքով:

Պրոֆէսոր Մարրը առանց մանրամասն քննու-
թեան մէջ մտնելու, նոյն իսկ ընդունելով, որ
Կարբիէրի բերած փաստերը շատ ծանրակշիւ են,
իր կողմից բաւականանում է մի քանի համառօտ,
բայց շատ էական առարկութիւններ անելով նրա
դէմ: Նա կարիք էլ չէ գտնում մի առ մի պա-
տասնանելու Կարբիէրի փաստերին, որովհետեւ ի-
րաւացի կերպով նկատում է, որ Խորենացու
պատմութիւնը մի քանի դար յետ չարտելու հա-
մար հարկաւոր է նախապէս ընդարձակ, բազ-
մակից մասնի ուսումնասիրութիւն նրա պատ-
մութեան և աղբիւրների մասին, որ մինչև այժմ
կատարված չէ գոհացուցիչ կերպով: Խորենացու
և 8-րդ դարի մի յայտ պատմագիր մէջ մի և նոյն
հատուածը տեսնելով և ապացուցանելով, որ յոյ-
նը փոխ չէ առել այդ հատուածը Խորենացուց՝
զեռ գիտար է եզրակացնել, թէ ուրեմն Խորե-
նացին է առել նրան յայնից, ուրեմն և Խորենա-
ցին 8-րդ դարի պատմագիր է: Որովհետեւ ուրիշ
աւելի հաւանական լուծում կայ այդ առեղծուածին
—այսինքն՝ որ Խորենացին և այդ յոյնը օգտ-

Մեր ժողովուրդը, որ առաջ բաւականա-
չափ մաքուր ցորեն և զանազան ընդդէմ-
ներ ունէր իր սնունդի համար, այժմ օրից
օր աւելի ու աւելի սկսում է աղքատաց-
նել իր սնունդը, զրկելով իրան ընդդէմ-
ներից ցորենը փոխարինելով զարիով և
կորեկով, շատ տեղերում նուազեցնելով նոյն
իսկ կերակրի բանակութիւնը մինչև քաղ-
ցած մնալու աստիճանը: Մի քանի տեղե-
րում, ինչպէս Բօրչալում և Փամբակում,
նա ինչպէս է որոմները դէն զցել և
կերակրում է այնպիսի հացով, որ հի-
ւանդութիւնների պատճառ է դառնում և
թուլացնում է բանուորի ոյժը:

Կեռ քանի գիւղացին կերակրվում է իր
արգիւններով հացահատիկներով, նա յա-
ման զէպզ հիւան է իր հացի յատկութիւ-
նը, և եթէ նա չէ մաքրում հացը թեփից
կամ օտար խառնուրդներից, այդ նա ա-
նում է զիտութեամբ, ցանկանալով ունե-
նալ աւելի մեծ քանակութեամբ պաշար:
Բայց երբ նա ստիպված է ալիւր գնել
վաճառանոցից, նա այդտեղ արդէն ընկ-
նում է անկանելի վիճակի մէջ, որովհետեւ
նա կարողութիւն չունի որոշելու նրա յառ-
կութիւնը ճիշդ կերպով:

Նոյն դրութեան մէջ է և քաղաքների
ժողովուրդը, որ ստիպված է գնել ամեն
տեսակ խառնուրդներից բաղկացած նիւ-
թեր իր սնունդի համար, անկարող լինելով
որոշել մաքուր և հարազատ զանազան
տեսակ կեղծիքներից:

Բայց աւելի քան հացը զանազան խա-
ղախութիւնների և կեղծիքների են մատն-
ված հասարակաց առնուդի համար ծա-
ւայող բազմաթիւ ուրիշ առարկաներ, ինչ-
պէս են իւրը, կաթը, պատրաստի պաշար-
ները, դիմիւն, ձուկը, սուրճը, ընդդէմները
և այլն: Կեղծիքու անբարեկեցութիւնը այն
աստիճանին է հասնում, որ մարդ կարող
է հարցնել թէ արդե՞ք կայ նիւթ, կայ
առարկայ, որ վաճառվում լինի իր բնա-
կան կերպարանով, այնպէս, ինչպէս նա
պէտք է լինի:

Հասարակաց սնունդի վիճակը այնպէս
աննշան մի խնդիր է, որ հասարակութիւ-
նը և զիտութիւնը թողնեն նրան առանց
ուշադրութեան: Այն իրկներում, որոնք
մեզինց աւելի զարգացել են, վարուց է
յարուցված այդ խնդիրը և փորձեր են
արված կուրելու կեղծիքու անբարեկեց-
ւութեան դէմ և հոգ տանելու թարմ
ու մաքուր մթերքներ ունենալու համար:

վել են մի ընդհանուր հին, դեռ չը հետազոտված
աղբիւրից:

Թէ Խորենացին իբրեւ աղբիւր ունեցել է և ա-
սորերէն, կամ ասորերէնից հայերէն թարգմանված
աղբիւրներ՝ նա ապացուցանում է համոզիչ կեր-
պով: այն ինչ մինչև այժմ ուշք չէր դարձված
ասորական հին մատենագրութեան վրա՝ իբրեւ
Խորենացու աղբիւր. իսկ մինչև Խորենացու բո-
լոր աղբիւրները չը քննվեն՝ վերջնական եզրա-
կացութիւն անել չէ կարելի: Ահա այսպիսի մի
աղբիւրի, այսինքն Մարաբանեան աղբիւրի քննու-
թեան է նուիրված յօդուածի յաջորդ մասը:

Յայտնի է, որ Խորենացին իր պատմութեան
Ա. գրքի և Բ. սկզբի *) աղբիւր է ներկայաց-
նում Մար-Աբաս կատինա ասորուն, որ իբր թէ
վաղարշապի հրամանով (150 տարի Բրիտանիոյ
առաջ) գնացել է Նինուէ և այնտեղի զրատան
մի յունարէն գրքից քաղել հանել է հայոց նախ-

*) Միաբանը իր «Խորենացու ուսումնասիրու-
թիւններէ» մէջ (Արարատ, 1891) ցոյց տուց
նոյն իսկ Խորենացու բնագրի վկայութեամբ, թէ
Ա. գրքը և Բ. սկզբը ամբողջապէս Մար-Աբա-
սից չէ առել պատմագիրը, այլ ուրիշ աղբիւրներից
էլ և թէ Մար-Աբաս հազիւ մի երրորդ մասն է
կազմում միւս աղբիւրների մէջ:

Մի կողմից հիմնել են սանիտարական հըս-
կողութիւն և քիմիական լաբորատորիաներ՝
վաճառանոցում ծախվող մթերքների հե-
տազօտութեան համար, իսկ միւս կողմից
կազմակերպել են առանձին ընկերակցութիւն-
ներ և հաւաքական ոյժով ձեռնարկել են
այնպիսի պահեստների, որոնք անմիջական
կապ ունեն արդիւնագործողների հետ և
կարողանում են ժողովել թարմ և մաքուր
կերակրանքներ:

Կովկասում սանիտարական հսկողութիւ-
նը դեռ շատ ստոր աստիճանի վրա է: Մեր
վաճառանոցներում ամեն տեսակ փտած,
չիւցած, հոտած նիւթեր վաճառվում են
և շատ քիչ դէպքերում են արգելքի հան-
դիւում վաճառութեան կողմից:

Թիֆլիսը, որ դեռ ունի հնարաւորու-
թիւն թէ մամուլի, թէ վարչական մար-
միների և թէ իր նոր հիմնած լաբորա-
տորիայի միջոցով փորք ի շատ օգին սա-
նիտարական հսկողութեան շատ անբաւա-
րար է այս դրածում: Իսկ մեր երկրի միւս
մասերը մատնված են այդ կողմից անփոյթ
մոռացութեան:

Հասարակութիւնը ինքը պէտք է այդ
խնդրին տայ այն նշանակութիւնը, որին
նա արժանի է, և օգին վարչական մարմի-
ններին կուրելու ուսերեղեններ և խմելիք-
ները կեղծիքու և խարդախելու վնասակար
սովորութեան դէմ:

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԿՈՒԼԵԳԻԱԼ ՍԿՁԲՈՒՆԸ

II.
1836 թվ. պիտենիայով հայոց եկեղեցու
գլխաւոր կառավարութիւնը, և հայ հոգեւորական-
ների, ինչպէս և եկեղեցու կանոնների և ծէսերի
ճիշդ կատարման վրա ամենաբարձր հսկողութիւ-
նը յատկացրված է Կաթողիկոսին, որին ամեն
բանում օգնում է սինդը (յօդ. 914):

Սակայն մեռն օրհնել, եպիսկոպոս ձեռնադ-
րելը, առաքինի և օգտակար հոգեւորականներին
պարգևատրելը, կոնդակներ ուղարկելը, «Եկեղե-
ցական ճիշդ կանոնների հիման վրա» էլ միաձնի
վանքի գործերի կարգադրութիւնը, էլ մի ածնի
սեմինարիայի կառավարութիւնը, սինդի
համար անցած և թեմերի համար առաջնորդներ
առաջարկելը՝ բարձրագոյն հաստատութեան—այդ
ամենը կաթողիկոսին վերապահած իրաւունքներ
են Զուտ կրօնական, դասանաբանական—ծիսա-

նական (հայկազեան) պատմութիւնը: Վաղարշակ
այս պատմութիւնը իբրեւ թանգազին գանձ դրել
է իր դիւանում, իսկ մի մասն էլ փորագրել է
տուել արձանի վրա Մթերնում, որից (որոշ չէ—
արձանից թէ բուն դիւանի պատմութիւնից) Խո-
րենացին առել է իր պատմութեան նիւթերը:
Բանասէրները քննելով Խորենացու այս աւանդա-
ծը Մարաբանի մասին և տեսնելով նրա մէջ ան-
հեթեթութիւններ՝ եկան այն եզրակացութեան,
թէ Խորենացու այս պատմածը չինձու և, Խորե-
նացին ստում է, յետոյ ուրիշ ուսումնասիրու-
թիւններից հետեցրին, թէ Խորենացին և Մարա-
բանը նոյնն են, թէ Խորենացին ինքն է նախը
այդ անունը և առասպելը՝ որպէս զի իր պատ-
մութեան արժէքն աւելցնէ և այլն:

Խորենացու անողորմ և բազմաձուռ ուսումնա-
սիրողներից մէկը, Գուտչիւտ առաջին անգամ ու-
շադրութիւն դարձրեց մի պատմական հատուածի
վրա, որ տպված է Սեդէոսի (7-րդ դար) պատ-
մութեան սկզբում, բայց անյայտնի է, որ նրա-
նը չէ: Այս հատուածում պատմված է Հայկի և
Բէլի պատմութիւնը, Հայկի սերունդը, Արայի և
Շամիրամի վէպը և այլն, և վերջը գրված է երկու
ցուցակ, մէկը Պարթեաց թագաւորների, սկզբից

կան խնդիրներում թէև կաթողիկոսը կանխօրէն պէտք է լսի անօղի կարծիքը, բայց վճռական ձայնը իրան կաթողիկոսին է։ Այլ խնդիրներում սինոդում կաթողիկոսի ձայնը կօլլեգիալ հաստատութիւնների մէջ ընդունված նախագահական ձայնի նշանակութիւնն ունի (յօդ. 929, 943)։

Իբրև կարգադրիչ, կառավարող, վերահսկող, քննող, պատժող և հոգևոր կոչման արժանացնող բարձրագոյն ատենան համարվում է անօղի Ռուսաստանի 6 թեմերից իւրաքանչիւրը կառավարվում է թեմական առաջնորդների միջոցով, որոնց օգնում են կոնսիստորիաները, որոնք նոյնպէս կօլլեգիալ հաստատութիւններ են։ Առաջնորդը իր թեմի հոգևոր գլխաւոր պաշտօնեան է և ներկայացուցիչը, և իբրև այդպիսին՝ նա պատասխանատու է կառավարութեան և հոգևոր իշխանութեան առաջ։ Նա պէտք է օրինակ լինի քրիստոնէական և քաղաքացիական առաքելութիւնների (յօդ. 967, 970, 972), պարտաւոր է քրիստոնէական ոգուն համապատասխան հեղուկեամբ գործել, իւրաքանչիւր տարի պէտք է իր գործունէութեան հաշիւը ապա սինոդին (յօդ. 978, 979)։ Առաջնորդը նախկինում իրաւունքն է՝ սարկաւազ, քահանայ, վարդապետ ձեռնադրելու, ծիսակատարութիւնը (ոչ ընտրութիւնը), կոնսիստորիայի համար անդամներ նշանակելը, սինոդի գիտութեամբ։ Այլ բոլոր գործերում նա կոնսիստորիայի միջոցով է կարգադրութիւններ անում, իբրև նախագահ այդ հաստատութեան։

Կառավարականութեան պաշտպանները հրճուսթով միշտ շնչում են 967-դ. յօդուածի վրա, որին տալիս են մի անհիմն իմաստ, իբրև թէ «լիակատար հոգևոր պետ» և «պատասխանատու թեմի կառավարութեան համար կառավարութեան և հոգևոր իշխանութեան առաջ» նշանակում է, որ նրանք անսահման տէր են թեմի և ինչ ուղեւան կարող են անել, բոլորովին ուշք չը դարձնելով օրէնքի, կանոնադրութիւնների վրա։

Այդ մի և նոյն է թէ «նահանգապետին» յատկացնել անսահման իշխանութիւն՝ նահանգում և ասել, թէ նա փոխանակ օրինակականութեան վերահսկող և իրաւորող լինելու, ինքն պէտք է եղած օրէնքների, կանոնների, հրահանգների սահմաններից դուրս գալ, իր կամքը օրէնք հրատարակի և խախտի կօլլեգիալ հիմնարկութիւնների և այլ պաշտօնեաների իրաւունքները։ Եթէ այդպէս լինէր, գոյութիւն չէին ունենայ համապատասխան օրէնքներ, այլ կապալով կը յանձնվէին թեմերը, որ առաջնորդները ինչ ուղեւան անեն։

Ոչ Ռուսաստանում ամեն մի մարդ պէտք է յարգի օրէնքը և ուրիշ իրաւունքը, պաշտօնեան իր ամեն մի գործողութիւնը պէտք է օրինական սահմաններում զնի, իշխանադպրութիւնը յանցանք է։ Ով կոչված է պատասխանատու, վերահսկող լինելու յայտնի չըլանի համար, նա աւելի ևս խիստ պէտք է յարգի օրէնքը և կանոնները։

Մասնաւորով մեր խօսքը մեր թեմական զբաւոյցների վերաբերելով, մենք տեսնում ենք, որ կան որոշ օրէնքներ, որոնք կառավարութիւնների առաջն առնելու համար են գրված։ 938, 985 և 1004 յօդուածները պարզ ցոյց են տալիս, որ թեմական առաջնորդները լիազօրութիւն չունեն

թեմական զբաւոյցների նկատմամբ։ Կառավարականութեան խնդիրները իրանց յոյսը բացի 967-րդ յօդուածից զնու են և 1003-րդ յօդուածի վրա։ Զարմանալի վարմունք. епархіальное начальство и епархіальный начальник նրանք մի և նոյն են համարում, թէև տարբեր կերպով պէտք է հասկանալ և տարբեր մտքով է գործադրում նոյն իսկ պօլոճնիայում Губернское правление и губернаторъ միմէ մի և նոյն է։ Եթէ օրէնքը ուղեւար, որ սեմինարիաները ամբողջապէս յանձնված լինեն առաջնորդների լիազօրութեան, չէր ասի. «семинарии зависят от своих епархіальных начальствъ (այլ начальниковъ)»։ Բացի դրանից այդ 938 յօդուածում չէր ասի. «к кругу дѣйствія синода по части распорядительной принадлежить надзоръ за благоустройствомъ семинарій» (938)։ Սակայն ամենազրկաւորը 1004 յօդուածն է, որը իրաւունք է տալիս ասել, որ այժմ հոգաբարձութիւնը սեմինարիաների նկատմամբ պօլոճնիայի «е-пархіальное начальство»-ն է (առաջնորդի նախագահութեամբ)։ Եւ անա ինչու։

Մինչև 1860 թ. կարգը մեր թեմական զբաւոյցների կառավարութիւնը կոնսիստորիաների ձեռնարկն էր, որ է «е-пархіальное начальство» (985), բայց 1004 յօդուածով 1836 թ. ին կարելի է ասել նախատեսված էր, որ այդ ժամանակաւոր էր այդպէս։

«Курсъ учения и весь внутренній порядокъ въ армяно-григоріанскихъ духовныхъ семинаріяхъ опредѣляются особыми правилами, составленными духовными начальствами сихъ семинарій, подъ надзоромъ и руководствомъ архіепископовъ, разсмотрѣнными е-м-адзинскимъ армяно-григоріанскимъ синодомъ...»

Սրանից պարզ, կարծում ենք, ոչինչ չէ կարող լինել։ Միայն 60-ական թ. ականներին, Մատթէոս կաթողիկոսի օրով, իրականացան այդ առաւելին կանօնները, որոնցից Շուշու և Երևանի թեմական զբաւոյցներին հաստատած են, բացի կաթողիկոսական կօնդակներից, և սինոդի կողմից։ Ինչպէս եկեղեցական գործերում, նոյնպէս և հոգևոր զբաւոյցների կառավարութեան գործում, իբրև հիմք, ընդունված է հայոց եկեղեցու լայն, ընտրողական սկզբունքը։ Իշխանները ընտրում են իրանց ներկայացուցիչները, որոնք, համաձայն կանոնադրութեան, ընտրում են հոգաբարձուներ, որոնց և յանձնվում է զբաւոյցի կառավարութիւնը։ Սկզբում թեմական զբաւոյցների հոգաբարձուները մի և նոյն ժամանակ հոգաբարձու էին և թեմի այլ հոգևոր-ծխական զբաւոյցների համար, այնպէս որ թեմի ուսումնարաններին նկատմամբ կատարելագոյն համապատասխանում էին «е-пархіальное начальство» տէրմինին։ Հոգաբարձութիւնը կօլլեգիալ հաստատութիւն է, նախագահութեամբ թեմական առաջնորդի, որը առանձին, անկախ հոգաբարձութիւնից, ոչ մի անձնիշխան իրաւունք չունի զբաւոյցի նկատմամբ։ Հոգաբարձութիւնը զանազանվում է միւս ստորակարգ կօլլեգիալ հաստատութիւններից (օրինակ, կոնսիստորիա, սինոդ) նրանով, որ նրա անդամները ընտրվում են և ոչ թէ նշանակվում։

Կան կերպով արտայայտեց նաև կարիէր, առանց սակայն նոր փաստեր բերելու։

Այժմ պրօֆեսոր Մարր այդ հատուածի մասնաւոր և բարեխիղճ ուսումնասիրութիւնից դալիս է միանգամայն նոր եզրակացութեան։ Նա ապացուցանում է, որ այդ հատուածի հեղինակը խորհնացի չէ, և չէ էլ կարող լինել, այլ դա գրված է խորհնացուց առաջ։ Երիտասարդ հայագէտը ապացուցանում է, որ այդ հատուածի մի մասը (Ազաթանգեղան արձանագրութիւնը) անցնում է մի անձնաւոր հեղինակի ձեռքը (սրան նա կոչում է Անանուս—Анонимъ), որ իր կողմից նրան լրացնում է, աւելացնելով հայկազանի նահապետների վէպերը, որով հատուածը ստանում է մասնաւորապէս այն ծաւալը, որ այժմ գտնում ենք Սեբեոսի սկզբում (թէպէտ տեղ տեղ նկատվում են դուրս բերած կտորներ)։ Այս հատուածը յետոյ մի ուրիշի ձեռքն է անցնում, որին Մարրը կոչում է Կեղծ Մարր Աբաս և նոր խմբագրելով՝ ձեռնարկում խորհնացի իր ձեռքի տակ է ունեցել այս հատուածի երկու խմբագրութիւններն էլ, թէ Անանուսին և թէ Կեղծ Մարր Աբասին, բայց վերջինին, որ մեզ չէ հասել, առաւելութիւն տալով՝ ամբողջապէս մըտ-

Մենք հարկ համարեցինք մասնաւորել և մեր յօդուածը վերջացնել թեմական զբաւոյցներով, որովհետև կառավարականութեան խնդիրները, կորցնելով ժողովրդի համակրութիւնը, այժմ իրանց ամբողջ յոյսը դրել են ճնշման և թիւերի ամեն բան, որ «ձուկ որսան»։ Սակայն օրինակ անուշ թիւերը վերջ ի վերջոյ կը ստիպի յարգել ոչ միայն հոգաբարձութիւնների, մանկավարժական ժողովների, ուսուցիչների իրաւունքները, այլ և վերջ կը դնէ ամեն տեսակ խառնի, որի մէջ կը խեղդվեն իրանք խառն ստեղծողները։ Կենսաբան չի կանգնի այդ տեսակ խոչընդոտների առաջ...

ՆԱՄԱԿ ՎԵՐԻՆ-ԱԳՈՒԼԻՍԻՑ

Հոկտեմբերի 26-ին

Ներկայումս այստեղ է գտնվում Նախիջևանի յաջորդ Արսէն վարդապետ Ղըլաճեանց, որը եկել է ծանօթանալու իր յաջորդութեան յայտնի կենտրոնի հետ։ Ժողովրդի հասկացող մասը շատ ուրախ է վարդապետի գալու համար, որովհետև շատ եկեղեցական կնճառ հաշիւներ կան, որոնք սպասում են մի լուրջ և անապաւարդու, որպէս զի ստանան իրանց վերջնական վճիռը։ Մի չարաթ է արդէն, որ Արսէն վարդապետը պտտում է եկեղեցիները և ծանօթանում է նրանց ներքին բարեկարգութեան հետ, իսկ ծըխականների ներկայացուցիչներից ժողովներ կազմելով, նրանց ներկայութեամբ հաշիւ է պահանջում երեցիկներից և ով զարմանք, ինչ է տեսնում։ մի բան, որ ամենին պատիւ չէ բերում աղուեցիներին։

Մեր խօսքը եկեղեցիները անշուք պահելու մասին չէ, ոչ, աղուեցի իր հոյակապ, չքեղ և պայծառ եկեղեցիներով կարող է պարծենալ։ Տասն մէկ եկեղեցուց միայն երեքն են, որոնք ծուխ չունենալու պատճառով մատնված են անուշադրութեան։ Սակայն այդ հոյակապ եկեղեցիները այժմ ներկայացնում են Տօրիչինան դատարկութիւն, չունեն յաճախողներ, զուրկ են կանոնաւոր երեցեցուցութիւնից, նոյն իսկ կայ այնպիսի, որ սեփական քահանայ չունի և կառավարվում է միւս եկեղեցու քահանայով։ Սակայն խօսքը դրանց այդ առաւելութիւնների կամ պակասութիւնների մասին չէ, այլ երեցեցիկների, ներանց հաշուեկալութեան և ծխականների դէպի եկեղեցու վիճակը ունեցած պարտականութեան մասին։ Բանից երևում է, որ նույն օսովորութիւն է, որ երեցեցիկները ընտրվում են ժողովրդից և առանց հաստատվելու, կառավարում են մինչև իրանց հրաժարվելը, բացառութիւն կազմում են ու Գրիգորափո եկեղեցու երեցեցիկը և վերջին ժամանակս էլ ու Զովհաննէս և ու Շմառն եկեղեցիների երեցեցիկները, որոնցից մէկը հաստատված է, իսկ միւսը առաջարկված է հաստատութեան։ Երեցեցիկը ընտրվում է անտրոշ ժամանակով, իւրաքանչիւրը թողնում է այդ պաշտօնը, երբ բարեհաճում է, կամ երբ հարկաւոր է լինում օտարութեան գնալ։ Վերջին դէպքում, առանց ժողովրդին իմաց տալու, յանձնվում է

կամ եղբորը և կամ բարեկամին կառավարելու։ Եւ իր հեռանալուց յետոյ նոյն կերպով է վարվում երեցեցիկի հաշիւները ստուգելու համար հաշուեկալները չը կան և երբեք էլ չեն եղել մեր վիճակում։ Հաշիւները պահում են անկանոն, իսկ գումարների հետ վարվում են միանգամայն անփոյթ կերպով։

Շնորհի այդ անտարբերութեան շատ անգամ երեցեցիկն են ընտրվել այնպիսի անձնաւորութիւններ, որոնք տարիներ ընթացքում անբարեխիղճ կերպով են վարվել եկեղեցական գումարների հետ, և ոչ միայն չեն աւելացրել, այլ և եղածները շահեցնելու մտքով, երբեմն էլ առանց թղթի, տուել են այնպիսի անձնաւորութիւններին, որոնցից այսօր անկարող են մի կօպէլ անգամ ստանալ։ Այդ տեսակ գումարներից մի քանիսը, չնորհի յաջորդի, կորստից ազատվել են։

Եւ շնորհի երեցեցիկների այդ տեսակ ընտրութեան, ոչ միայն տուել են եկեղեցիները, այլ և ուսումնարանները, որովհետև վերջինները, համաձայն հոգևոր իշխանութեան կարգադրութեան, ստանում էին եկեղեցիներից 300 ռուբլի։ Բայց ահա մի քանի տարի էր, ինչ եկեղեցիներից մի քանիսը չէին կարողանում պարտքը տալ և մնացել էր ապառիկ։ Արսէն վարդապետը, ի մօտոյ ծանօթանալով դրամական վիճակի հետ, գտաւ որ իրօք անկարող են ներկայումս բարդված ապառիկները վճարել զբաւոյցներին, ուստի այդ բոլորը վերջացրեց մի յայտնի գումարով, իսկ այնուհետեւ պատուիրեց վճարել տարեկան 50 ռուբլու փոխարէն 30 ռ.։ Բացի դրանից նկատելով, որ մի քանի եկեղեցիների գումարները տրված են այս կամ այն անձնաւորութեան անհատաւոր պայմանով, անձամբ նրանցից մօտիկներ խաւա, իսկ մի քանիսն իր ժամանակը, որ լրացել էր և թղթերը չէին նորոգել, ինքն նորոգեց և պատուիրեց, որ եկեղեցական գումարների հետ այլ ևս այդպէս անփոյթ չը վարվեն և աշխատեն կառավարման այդ փողերը ժողովը և դնել մի ապահով տեղը։

Ղըլաճեան վարդապետը, այստեղ գալով, մի նորութիւն մտրեց, այն է՝ հաստատեց հաշուեկալներին պաշտօն, որը, կարծում, մեր յաջորդութեան մէջ ոչ մի տեղ չը կայ։ Առհասարակ Արսէն վարդապետի գալը այստեղի եկեղեցական գործերի վրա լաւ ազդեցութիւն ունեցաւ, որով և գրաւեց համակրութիւն։

Ջեյքեան

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԱՆ

Խարկով, նոյեմբերի 8-ին

Արդէն ամենքին վաղուց շատ լաւ յայտնի է, թէ ինչպիսի աններելի անտարբերութեամբ են վերաբերվում դէպի իրանց չքաւոր ընկերները, դէպի իրանց պարտականութիւնները երբեմն չը քաւոր ուսանող, իսկ այժմ չաղ պաշտօններ վաւրդ անձինք։ Մատուր այս մասին շատ է գրել, շատ է խօսել և դեռ չարկուհակում է ամեն մէկ յարմար դէպքում էլ թարգման հանդիսանալ ուսանողների արդար զայրոյթին դէպի այդ հրախտաւոր պարտները և անդադար յիշեցնել նրանց իրանց սրբազան պարտականութիւնները։ Բայց,

Աբաս, Փաւստոս, Ազաթանգեղոս) ասորական մատենագրութեան հետ մօտ կապ ունենա՞նք բանասէրների ուշադրութիւնը հրաւիրում է՝ ուսումնասիրելու ասորական մատենագրութիւնն էլ, որ թերևս շատ բան պարզէ նոյն իսկ խորհնացու պատմութեան վերաբերմամբ, և չը բաւականանալ միայն յունարէն աղբիւրներով, որոնցից ծագած եզրակացութիւնները յամենայն դէպս միակողմանի և վաղաժամ կը լինեն։

Յօյց տալով երիտասարդ հայագէտի այս նոր աշխատութեան հիմնական կէտերը, որը նա աշխտութեամբ ապացուցել է՝ աւելորդ չենք համարում ասել, որ մեզ համար հատուիչ չեն Անահունի ուսումնասիրութեան մէջ մի-երկու կարևոր կէտեր, այսինքն, թէ «Նախնական պատմութեան» որ մասն է պատկանում Անանուսին և և որը «Ազաթանգեղան արձանագրութեան», նոյնպէս և այդ պատմութեան երկու ժամանակագրական ցանկերի սկզբնական ձևը վերականգնելու փորձը։

Գուցէ ուրիշ տեղ մենք առիթ ունենանք մեր կարծիքը մանրամասն յայտնելու այդ խնդիրներով մասին։

Ստ. Մ.

Այո, մենք, թաղիկներն ենք, զիտներ, լսել ենք այդ բոլորը և այնքան էլ անտարբեր ու անզգայ չենք. եթէ մեր կանայք չեն խնայել իրանց արկղիկների անկիւններում տարիներով պահած ժանգոտ կոպէկները՝ իրանց թշուառ եղբայրներին ու քույրերին անգութ սովի ձիրաններից դուրս կորցնելու համար, և երեք օրվայ մէջ կարողացել են չորս հարիւր թուաման հաւաքել, միթէ մենք, տղամարդիկ, չենք կարող կրկնապատկել մի օրվայ մէջ ժողովել: Կարող ենք և կը տանք, բայց ուր... ժողովուրդը կարող է համոզվել, որ իր տուածը նպատակին կը հասնի: Կանանց բնկերութեան այդ ձեռնարկութեան օրինակը մեր աչքի առաջն է:

Խոցեցրել ամեն խոչընդոտներ՝ օտքի տակ տալով, տղիտութեան խաւար քօղը պատահելով, ամառնային խաչող տօթերին դռնէ-դուռ ընկան, հազար ու մի տեսակ ծաղրու ծանակի, կծու նախադիմացիներ ու կշտամբանքներ: Ենթարկվելին և վերջապէս կարողացան 400 թուաման հաւաքել, որպէս զի կարողանան չուտափոխել հասցնել հոգեւոր մէջ գտնվող իրանց սովեղ ազգակիցներին: Սակայն ինչ եղաւ... արգելքներն ու խոչընդոտներն իրար ետեւից յարուցվեցան և սովեղներն ու գաղթականներն այնտեղ քաղցից կոտորվելով՝ նրանց անուշով այստեղ հաւաքված փողերը սեղանաւորների արկղներում ամբար փակվեցին: Արդեւ յարուցանողը առաջնորդը եղաւ, որ բացէ ի բաց պահանջում էր այդ հանգանակած փողերը իրան տրամադրութեան տակ դնել, իսկ կանանց ընկերութիւնը, համոզված լինելով, որ այդ ճանապարհով փողը նպատակին չի հասնի, մեծեց առաջնորդի այդ պահանջը, բայց և այնպէս ինքը կը կարողանա նպատակին հասնել ու մինչև այսօր էլ սեղանաւորի մօտ է դնում:

Էջմիածնում, յանուն սովեղաների հաւաքած փողերից մի հազար թուրքի մայիսին այստեղ առաջնորդին ուղարկվեց, որպէս զի բաժանվի Ադրակից Սալմաստ եկած գաղթականներին. սակայն մինչև այսօր էլ այդ գումարը գտնվում է Էլաստերու: Բանկում, իսկ գաղթականները միջոցներ չունեն, որ վերադառնան իրանց հայրենիքը: Լսեցինք, թո՛ւ անդրադառնա նպատակին ծողովին առաջնորդը առաջարկել է այդ փողի մի մասը ուղարկել Սալմաստի գաղթների տեսուչ Աւետիսեանին, որպէս զի նա այդ փողով Գերեկի վանքը նորոգի, իսկ հողաբարձուները մերժել են եպիսկոպոսի այդ առաջարկը, առաքելով որ նախ չէ կարելի 1000 թուրքին վտանահալ նրան, երկրորդ ժողովուրդը այդ փողերը ուղարկել է Էջմիածին յօգուտ գաղթականների ու սովեղաների, և այդ նպատակով էլ Էջմիածնից ուղարկված է առաջնորդին, հետևապէս նոյն նպատակին էլ պէտք է գործադրվի և ոչ մի այլ կողմնակի նպատակի: Երրորդ՝ այսօր Մուշ ու Սասուն հայերը սովից կոտորվում են, աւելի բարձր է նրանց ուղարկել, քան վանքեր նորոգել, կամ թէ վանքեր նորոգելու նպատակով անվտանգել մարդկանց ճանկը ձգել...

Այս բոլորը մեր աչքերով տեսնելուց յետոյ, այլ ևս ինչ սրտով հանգանակութիւն բանայինք: Եւ միթէ այն առատաձեռն նուիրատուները բոլորն էլ չեն զգլացել: Այդպիսի պայմաններում ընթացում են մարդասիրական զգացմունքները, և հիմքեր են այդ զգացմունք մեղմանքները, ներանք, որոնք կոչված են այդ բարոյական ըզգացմունքները հասարակութեան մէջ արթնացնելու...

Թիֆլիսի լրագիրներից մէկը, որ անդադար չիմծու ընկալման է տպագրում, տպագրել է մի լուր Թէրանից, բայց անկախած Թաւրիզից դուրս, որ իբր թէ այստեղի առաջնորդի գիմուսներով տեղական Բեար-Գուգարին պաշտօնանկ են արել: Սակայն այդպիսի մի չիմծու լուր տպելով՝ առաջնորդին ծաղրի առարկայ են դարձնում, որովհետև ամենքն էլ գիտեն, որ Բեար-Գուգարին պաշտօնանկ անել տուողը զլիաւորապէս անզգիական հիւպատոսն է, որին վերջերս ձայնակցեց և ռուսաց հիւպատոսարանը, ի նկատի ունենալով, որ այդ Բեար-Գուգարը կտալված է եղել տաճիկների հետ և բազմաթիւ զեղծումներ է գործել: Մենք այնքան միամիտ չենք, որ կարծենք թէ Սուրխա արքայիսկոպոսը ընդունաւ է մի բարձր պաշտօնային պաշտօնանկ անել տալ: Մենք շատ չնորակալ կը լինենք, եթէ նա իրան այնպէս պահէր, որ գտնէ հայոց առաջնորդի Թէրան ա-

րած զիմունքները բոլորովին առանց պատասխանի չը մնային...

Մար.

ՄԵԱԿԻ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՀԻՄՆԻՍԱԳԻՆ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՊԵՏԵՐԲՈՐԳ, 11 նոյեմբերի: Թաղաւոր Կայսրի Մեծ Խխանութի Ալեքսանդրա Ֆեօդորովնայի հետ ամուսնութեան ցերեմոնիայի համաձայն, հանդիսի օրը կը հաւաքվին Չմերային պալատում բարձր հոգեւորականութիւնը, բարձրաստիճան պաշտօնականները, Բարձրագոյն Արքեպիսկոպոս Գառնիկը, չառք և օրէր-օֆիցէրներ, զիպումատիական կորպուսը, պատաւոր վաճառականները: Հանդիսաւոր ընթացքին կը մասնակցեն Գառնիկի և Յունաստանի թագաւորները, Հէսսէի մեծ դուքսը, Սաքսոն-Կորբուրգ Գոթայի դուքսը, Ռէյսի, ռուսական, գանիական և Բաղէի պարհիցները, յունաց արքայադուքսը, Եթովպիոյ պարսկական Հէրիսի պրինցը: Պալատը լի էր վերջապէս յետոյ Նոյս Կայսրական Մեծութիւնները հանդիսաւոր կողով կը դնեն կազմի տաճարը և կարճ մաղթանք լսելուց յետոյ կերթան Անիկով պալատը:

10 ՆՈՒՄ, 11 նոյեմբերի: Պորտ-Արտուրի ուժաւորութիւնը չէ դադարում. եսպոնացիները չորս անգամ յարձակում գործեցին. առաջին յարձակման ժամանակ չինական առաջապահ զորքերը ընկնելիցն, իսկ մնացած երեք անգամները եսպոնացիք յետ մղվեցին:

ՀՈՒՄ, 11 նոյեմբերի: Pellicrina sant Eifesa Sinapoli և sant Procopio աւերակների կոյուր են ներկայացնում երկրաշարժից յետոյ վերաւորվածները և այլանդակվածները ընկած են գետին վրա:

ՊԵՏԵՐԲՈՐԳ, 12 նոյեմբերի: Բարձրագոյն հրամարված է նոյեմբերի 14-ին, այն օրը, որ նշանակված է Նորին Կայսրական Մեծութեան պապականութեան համար Նորին Բարձրութիւն Մեծ Խխանութի Ալեքսանդրա Ֆեօդորովնայի հետ, հաւաքվել Չմերային պալատը առաւոտեան 11 1/2 ժամին մօտ:

Եթէ, ցերեկվայ 3 ժամին, ներկայացաւ Թագաւոր Կայսրին սենատը բոլոր սենատորներով և օրէր պրիւուրոններով, արդարադատութեան մի-նիստի և նրա օգնականի ներկայութեամբ:

ԲԵՐԼԻՆ, 12 նոյեմբերի: «Militaer wochenblatt» հաղորդում է, թէ յայտարարված է, որ Նիկոլայ Կայսրը Ալեքսանդր Կայսրի անունը գլխաւորապէս զբնակչության գնդի չէֆ է նշանակված:

10 ՆՈՒՄ, 12 նոյեմբերի: Զորքերը, 18 ժամ տեղ կուսից յետոյ, եսպոնացիները գրաւեցին Պորտ-Արտուրը:

ՊԵՏԵՐԲՈՐԳ, 12 նոյեմբերի: Այսօր, կէսօրից յետոյ երեք ժամին, Չմերային պալատի Նիկոլայեան դահլիճում զանազան նահանգների ազնուականութեան, քաղաքային վարչութիւնների, ղեկավարի, վաճառականութեան, մէլլանների, արհեստաւորների, Պարիզի ռուսաց կոնսուլայի, Մակ-վայ ստորաօրրիւղիների և Տաւրիկեան նահանգի կարաւանների կողմից Պետերբուրգ եկած պատգամաւորութիւնները ներկայացան Թագաւոր Կայսրին. բոլոր պատգամաւորութիւնների թիւն էր մօտ 116. Թագաւորը պրէօրրաժնեան գնդի զննչ-դատարի համազգեստ ունէր հագած՝ Աւերելեան ժապաւէնով: Ներքին գործերի մինիստրը ներկայացնում էր պատգամաւորութիւնները Կայսրին: Նորին Մեծութիւնը պատգամաւորներից շատերին հարցուկորձ արտւ և արժանացրեց իր խօսակցութեանը:

ՊԵՏԵՐԲՈՐԳ, 13 նոյեմբերի: Թագաւոր Կայսրը, սենատը ընդունելու ժամանակ, ասեց. «Պարտնեն, իմ հանգուցեալ հօր անունից չնորահալութիւն եմ յայտնում ձեզ ձեր աշխատութեան համար: Ես հաւատարմ եմ, որ իմ ժամանակն ես սենատը իր գործունէութեան մէջ կը զեկավարվի միմիայն արդարութեամբ և օրէնքով»:

ՊԵՏԵՐԲՈՐԳ, 14 նոյեմբերի: Այսօր կատարվեց Թագաւոր Կայսրի պալատը լի էր գեներալներով, ամրացից լավում են վերջին թերզնոթաձգութիւնները, որ աւետում են ուրախայի անցքը: Ժողովուրդը խանկում է փողոցներում:

10 ՆՈՒՄ, 14 նոյեմբերի: Այսօր վերջգործւած թագուհին մեծ բանկէտ է տալիս ի պատիւ Ռուսաց Կայսրի պատկաւորութեան:

Խմբագիր՝ ԱԼԷԿՍԱՆԴՐ ԲԱԼԱՆՈՒՐ
Հրատարակիչ՝ Մ. ՄԵԼԻՔԻԱՆՍԿԻ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Մամուլի տակից դուրս եկաւ և վաճառվում է, Թիֆլիս, կենտրոնական գրաւաճառանոցում:

ԳԱՐԻԷԼ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆԻ
ՄԱՐՈՒՍՆԱԿԱՆ ՏԱՐԱԿՈՒՍԱՆՔՆԵՐ

Մի երես կէկեցողական իրաւաբանութիւն-դից. Բ. 1894 զինը 50 կ. ճանապարհա-ճախ 15 կոպէկ (№ 127)

3—5

ԴՊՐՈՑ ԵՒ ՊԱՆՍԻՕՆ

Վ. Ի. ՏԵՐ-ՅՈՎԱՆՔԵԱՆԻ

(Սօլալի, Մարտի, Սերգիեվսկայա փողոց, 8էր-Միլիթսեովի տան հանգէպ, № 46)
Կովկասեան Ռուսիայի արտաքին գործերի նախարարի 3-ից բաղկւում է զարդ պանսիօնով (աղաների համար): Դպրոցում ընդունվում են երկու մանուկներ պատրաստելու համար նրանց մանկու կառավարչական միջնակարգ դպրոցները:
Պայմանների մասին հարցնել պանսիօնում: (№ 130) 3—6

ՀԵՌԱՌՈՍ № 104

ՀԵՌԱՌՈՍ № 104

Մ. Բ. ՍԱՓԱՐԵԱՆԻ

ԾԵԱԽՈՏԻ ԳՈՐԾԱՐԱՆԸ ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ

որը, բացի բաղմամբիւ բարձր շքանշանների, արժանացած է նաև ներկայ 1894 թւին ՈՍԿԵ ՄԵԴԱԼԻ—ԱՆՏՈՎԵՐԿԷՆԻ, և ԲԱՐՁՐ ՊԱՏԻՍՏՈՐ ՊԱՐԳԵՆԵՐԻ—ԼԻՕՆԻ ցուցահանդէսներում:

Առաջարկում է նոր պատրաստած

ԸՆՏԻՐ ՊԱՊԻՐՈՍՆԵՐ

- «Каприз» 25 հատը 15 կոպ.
- «Рекомендационный» 10 հատը 5 կոպ.
- «Театральная» 10 հատը 3 կոպ.
- «Флора» 10 հատը 3 կոպ.
- «Экономная» 10 հատը 3 կոպ.

Կարելի է առնել զործարանից և խական ծիւղախաւաճառների մօտ: Ուղարկելու ծախսը զործարանի վրա է: (№ 104) 0—18

ՈՒՍՈՒՄՆԱՐԱՆ ԵՒ ՊԱՆՍԻՕՆ

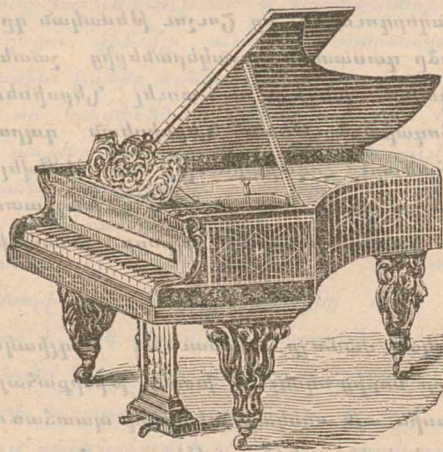
ՏԵՐ-Ա. ԿՕՊՕՎԻ

Ընդունում է երթեկներ, կիսագիշերօթիկներ և զիշերօթիկներ: Սօլալի, Դանովս-կայա փ. № 11. (№ 127) 5—10

НЪМЕЦКАЯ ГОСТИНИЦА

HOTEL NIEMIECKI, «ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՀԻՐԱՆՈՑ» գտնվում է ՎԱՐՇԱՎԱ-ՅՈՒՄ, քաղաքի կենտրոնում, նորից վերաշինված, ունի 90 կահաւորված նոմերներ, որոնց սալը ու կարգը ամենալաւ արտասահմանեան հիւրանոցների սենականերին է նման: Նոմերների զինը 50 կոպէկից մինչև 3 ռուբլի օրական, անկողնով և ծառայով: Հիւրանոցում կայ ընթերցարան-գրադարան, որտեղ ստացվում են հայերէն «Մշակ» և «Նոր-Կար» լրագիրները, հիւրերի համար անվարձ: Կայ ընտարան տեղի-ժոն, քաղցրե-ղէնների խանութ, լրագիրներ:

Հիւրանոցի մէջ գտնվում են բոլոր երկաթուղային կայարաններում: (№ 21) 107—130 (2)

Ա. ԿՕՊՊԻ

ՅՕՐՏԷՊԻԱՆԵՐԻ ԽԱՆՈՒԹՈՒՄ

(Միլայեկան փողոց, № 132)

Կան մեծ քանակութեամբ նոր դաշնաւորներ, 350 ռուբլուց մինչև 450 ռուբլի արժողութեամբ: (№ 119) 8—25

Ազգին ՎԷՏԱՓԱՆ Հայրապետ հրամայել է գործադրել հայկական դպրոցներում, որպէս ձեռնարկ Սարգիս քահանայ Բէգնազարեանցի աշխատանքում:

ՀԱՄԱՌՈՏ ԲՐԻՍՏՈՆԵԱԿԱՆ ՎԱՐԴԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ԴԱՍԱԳԻՐՔԸ:

Յայտնելով այս ի գիտութիւն դպրոցական վարչութեանց՝ խնդրում ենք ցանկացողներին առ այժմ զիմել ուղղակի այս հասցեով. Թիֆլիս, Երկաւեան փողոց, տուն № 45, աշխատաւորողի պրին:

Կրքը կազմած է և արժէ 1) հատով գնողներին 60 կ., 2) տասնից մինչև յիսուն գնողներին 55 կ., 3) յիսունից մինչև հարիւր գնողին 50 կ., 4) դպրոցական վարչութիւնից վկայված չքաւոր աշակերտներն ու աշակերտուհիները կարող են վճարել 40 կ.: ձանապարհաճախը գնողների վրա է: 22—25 (№ 81)

ՄԻՋՈՑ ԽԱՐԲՈՒՄԻ ԴԵՄ

«Ольгафакториям Нудилинъ»
М. А. ЖИРМУНСКАГО.

ԲՈՒՅԱՍՏՈՐԻՈՒՄ ՆՈՒԻԼԻՆ

Մ. Լ. ԺԻՐՄՈՒՆՍԿԻ
Ճախվում է 40 կոպէկով

Կեղազո ծախան Ապրանքների վաճառման կովկասեան ընկերութեան մէջ Թիֆլիսում: (№ 128 (91 թ.) 38—40